

Лариса Дмитрієва,

учитель зарубіжної та української літератури,
учитель-методист, Миколаївський ліцей № 58
Миколаївської міської ради Миколаївської області

Театральна педагогіка як засіб формування компетентних учнів- читачів Робочі аркуші з літератури для семикласників

УДК 37.013:792]:028.5

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.1.329215>

Процеси сучасної трансформації системи національної освіти передбачають вихід на перший план компетентнісних стратегій, що узгоджується з вимогами розвитку світового співтовариства. Принцип дотримання балансу теоретичного і практично зорієнтованого компонентів вимагає від Нової української школи запровадження прогресивних методик і технологій синкретичного характеру. Розроблення й адаптування відповідних освітніх інструментів до психологічних особливостей учнів різного віку становить актуальне завдання сучасного вчителя. Інноваційний і недостатньо досліджений комплекс театральної педагогіки належить до окреслених технологій і в українських реаліях, зокрема національної загрози, покликаний виявити і розкрити гуманітарні схильності здобувачів освіти протягом інтердисциплінарного засвоєння навчального матеріалу, їхні креативні здібності, а також забезпечити необхідне нині зниження психічного напруження учнів (у процесі акторського перевтілення, катарсичних переживань тощо) шляхом залучення до спектра театральних заходів.

Мета пропонованої розвідки полягає у визначенні основних шляхів упровадження технології театральної педагогіки в національній школі на прикладі досвіду першого і поки єдиного на півдні України кабінетно-

ту-театру на базі Миколаївського ліцею № 58. У фокусі дослідження — практика інтегральної роботи на уроках літератури у зв'язку з театральним мистецтвом. Завданнями статті є: 1) виявити стратегії роботи із семикласниками над жанрово варіативним художнім матеріалом засобами театралізації; 2) схарактеризувати основні труднощі й національні особливості в реалізації принципів театральної педагогіки у школі; 3) запропонувати практично апробовані схеми методичних моделей типу робочого аркуша з літератури.

Режисура уроку літератури третього року повномасштабної війни — справа складна, але посилює. Психоемоційний стан і травматичний досвід підлітків, дітей війни, багато в чому визначає вибір на уроці освітньої стратегії. У методичній палітрі сучасного українського педагога ключовими є компетентнісний, дослідницький, технологічний, ігровий, емоційно-ціннісний, інтегративний підходи, проєктне і проблемне навчання, індивідуалізація та диференціація. Оптимальні умови для реалізації мети мовно-літературної галузі (розвиток компетентних мовців і читачів із гуманітарним світоглядом) пропонує ігрова технологія навчання, побудована на засадах театральної педагогіки (далі в тексті — ТП).

Метою уроків літератури з використанням методів театральної педагогіки є формування виконавських і комунікативних умінь та навичок здобувачів освіти. Відомий педагог, перший президент Американської асоціації психологів Стенлі Холл справедливо наголошує: «Незвичайна любов дітей до театру та їх пристрасть до самостійного розіграшу всіляких ролей — є для нас, педагогів, прямо відкриттям нової сили в людській природі; та користь, яку можна очікувати від цієї сили в педагогічній справі, якщо ми навчимося користуватися нею як слід, може бути порівнянна хіба що з тими благами, якими супроводжується в житті людей знов відкрита сила природи» [цит. за: 8].

Осучасненим методом ТП, котрий став незамінним у формуванні компетентного учня-читача, є **драмо-**

герменевтика (з гр. drama — «дія» і hermeneutikos — «тлумачення, роз'яснення») — метод, що передбачає тлумачення змісту, образів, символів засобами театральної дії. Герменевтика як напрям філософії існує з античних часів і назву отримала від імені давньогрецького бога Гермеса, який тлумачив волю богів людям. Предметом дослідження герменевтики є текст, а головна ідея — бути зрозумілим. Драмогерменевтика як сучасний педагогічний підхід увібрала науково-практичні пошуки ХХ ст. — трансформовані ігрові завдання, вправи з театральної педагогіки, ідеї соціо-ігрової технології [5]. Сутність такого підходу полягає у вивченні читачем тексту через глибоке розуміння його змісту, контексту, підтексту під час емоційного занурення у процес драматичної дії: інсценізації, художнього читання, перевтілення в образ героя, рольової гри.

Багатоаспектне значення театру у формуванні особистості висвітлено у працях багатьох вчених, зокрема М. Монтессорі, О. Трибой, А. Вітченка, Т. Завадської, С. Жили, І. Ільшченко, О. Комаровської, які довели, що театральне мистецтво має необмежені можливості впливу на юну душу. Надзвичайно цінною театральна самодіяльність є для розвитку в дітей соціально важливих якостей: умінь співчувати, співпереживати, співдіяти (із персонажем, роль якого дитина виконує; з іншими персонажами, з якими взаємодіє «її» персонаж; із партнерами-товаришами під час репетицій та вистави; із глядачами, батьками, вчителями). «У такій творчості, дієво сприймаючи світ, життя крізь призму п'єси... дитина вчиться “бачити” себе очима інших і зростає духовно» [3].

Теоретики і практики вказують на потребу дитини в наслідуванні персонажів казок та оповідань, у грі й ігрових діях, у виконанні ролей. Ґрунтовно дослідив вплив засобів театального мистецтва на літературний розвиток школярів, описав теорію й тех-

нологію формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення драматургії А. Вітченка [2].

Якщо гра взагалі і драматургічна гра зокрема посідає значне місце в житті дитини, а прагнення перевтілюватися є однією з основних особливостей дитячої натури, то очевидно, що освітні заклади не можуть оминати цю особливість чи, тим більше, викреслювати з програм театральні аспекти навчання та виховання. Театр — мистецтво живої дії, цілком доступне для школи і легко нею засвоюване, якщо є зацікавлене і творче ставлення до навчання та виховання дітей. Останнє має бути таким в умовах презумпції талановитості дитини.

Психологи переконують, що художній образ краще сприймається учнями, коли його перенесено у рольову гру. Та найважливішою рисою театру є те, що це колективний вид мистецтва. Останні педагогічні дослідження доводять, що колективна творча справа є дієвим і вагомим засобом формування і виховання учнівського колективу. В умовах сучасних реалій українські режисери спостерігають терапевтичну дію театру, що дарує почуття несамотності через творчу командну діяльність та експресивне вивільнення емоцій під час особистої словодії чи проживання чужого досвіду. Народний артист України Ростислав Держипільський стверджує: «Театр — це надпотужна терапія, яка потрапляє в душу і може там робити чудеса» [6].

Демонстрація взаємозв'язку літератури й театального мистецтва на уроках може відбуватися на будь-якому етапі вивчення теми і потребує ретельного добору форм та змісту навчального матеріалу. Пріоритетні методи, прийоми і види діяльності на основі театального мистецтва, описані в науковій літературі, як структурні елементи системи презентовано в Таблиці 1.

Таблиця 1

Організація навчальної діяльності в процесі впровадження театральної педагогіки на уроках літератури

Методи, прийоми і види навчальної діяльності як структурні елементи системи						
Форми організації навчання						
Урочні		Позаурочні			Позашкільні	
Урок (традиційний), урок-інсценізація, урок-знайомство з письменником, літературно-мистецький салон, «Театр поезії», «Парад літературних героїв», урок-сценічне		Гурткові заняття. Робота над проектом з втілення художніх образів у живу дію. Захист творчого проєкту. Створення портфоліо героя.			Перегляд вистави. Робота в бібліотеці. Майстер-класи з відомими акторами, режисерами. Перегляд кінофільмів.	

Література і театр

модельовання твору, урок-діалог, урок-аналіз, інтегрований урок, урок-концерт		Створення ескізів. Виготовлення декорацій, реквізиту. Кастинги на ролі			Відвідування виставок, експозицій (фотографій, художніх полотен)	
Методи навчання						
Творчого читання	Евристичний		Дослідницький	Репродуктивний		Сценічно-ігровий
Прийоми навчання						
Художнє читання. Читання в особах. Художня розповідь. «Театр поезії». Монолог драматичний	Бесіда за змістом інсценівки, вистави (їх фрагментів). Диспут. Постановка виконавської проблеми. Вдумливе читання художнього тексту, медіа-тексту		Зіставлення сценічних трактувань і тексту п'єси		Слово, розповідь учителя. Добір мистецьких матеріалів і коментарів. Читання листів, інтерв'ю акторів; рецензій критиків тощо	Перевтілення в образ героя («вживання»). Інсценізація. Монодрама. Ігрова імпровізація. Сценічна інтерпретація драматичного твору. Сюжетно-рольова гра
Види діяльності						
Складання словесної партитури. Декламування. Словесне малювання персонажа, місцевості. Сценічне читання п'єси		Підготовка рекомендацій акторам. Аргументація особливостей творення образу героя. Сценічне модельовання, реконструкція за допомогою афіш, буклетів, програмок, фотознімків, відео. Слухання / перегляд художніх текстів, медіатекстів; обговорення почутого / прочитаного / переглянутого в контексті життєвого досвіду		Порівняння сценічних образів дійової особи п'єси. Порівняння класичних вистав за п'єсою	Складання плану сценічної вистави (її фрагментів). Написання сценарію, мізансцен. Прослуховування записів, перегляд вистав, фільмів. Літературно-мистецькі повідомлення. Добір музичного оформлення. Створення театральних костюмів, театального реквізиту	Розповідь від імені героя твору. «Репортаж з місця події». Драматичний етюд. Гра з костюмами. Пантоміма. Інтерв'ю. Репетиція невеликих сцен на основі літературного твору

Відчиняючи двері у творчу лабораторію вчителя-словесника, можна помітити схожість із працею режисера або письменника-драматурга. Учитель літератури — перший помічник письменника, інтерпретатор його доробку. Залучення учнів до ініціативної розмови і творчої діяльності над художнім текстом твору — умова повноцінного уроку. Керувати колективним сприйманням мистецького витвору важко. Одна річ, коли дитина читає книжку наодинці, й інша — коли це відбувається прилюдно. Для реалізації естетичної комунікації необхідно поєднати творчість учителя з творчістю вихованців, витворити єдину душу уроку, сконцентрувавши творчу енергію, яка допомагає колективному сприйняттю. Щоб забезпечити атмосферу спільного естетичного переживання, педагоги традиційно вдаються до синтезу мистецтв. Актуальними й дієвими педагогічними прийомами визнані такі, що одночасно містять дві різні комунікативні системи — вербальну і невербальну. Вони доповнюють одна одну та взаємодіють, зберігаючи самостійність. Залучаючи елементи театрального мистецтва, ми акумулюємо вербальну і невербальну інформацію, синтезуючи її: текст художнього твору збагачується наочними, звуковими, психологічними деталями. Однак принциповою відмінністю між уроками з використанням прийомів і методів драматичного мистецтва та заняттями в театральних колективах є відмова від навчання акторської майстерності через професійні прийоми.

Основними завданнями театральної педагогіки є:

- розвиток сценічно-ігрових, мовно-літературних творчих здібностей;
- сприяння поглибленому аналізу художнього твору, сприйняттю його як витвору мистецтва;
- прищеплення естетичних смаків;
- опанування основ споріднених видів мистецтва (літератури, музики, театру, образотворчого мистецтва і хореографії) в єдності, разом із народними звичаями і традиціями;
- формування особистості учня з високим рівнем духовної й моральної культури;
- виховання талановитого читача-дослідника, читача-інтерпретатора.

Ураховуючи потужну роль театральної педагогіки у формуванні ключових компетентностей учня-читача, колектив учителів-однодумців на базі Творчої майстерні МОІППО розробив методичний комплект «Робочі аркуші з літератури для семикласників», створений за допомогою онлайн-інструменту графічного дизайну Canva за модельною навчальною програмою «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7—9 класи» (автори: О. Ніколенко, Л. Мацевко-Бекерська, Т. Качак та ін.). Робочий аркуш — це заповнювана здобувачем освіти за допомогою письмового інструменту сторінка. За змістом це розгорнута компетентнісна літературна вправа на основі художнього твору, що передбачає залучення семикласника до сценічної творчості.

В основу створення робочих аркушів (далі у стат-

ті — РА) із літератури для семикласників покладені такі принципи:

- інтегративний (об'єднання художньої літератури та драматургії з метою цілісного вивчення художнього твору);
- компаративний (зіставлення літературних творів українських та зарубіжних авторів, вивчення творів в аспекті втілення в кіно- та драматичному мистецтві);
- концентричний (можливість розширення, нарощування знань, поглиблення ключових компетентностей);
- діалогічний (діалог суб'єктів навчання, діалог з автором чи персонажем);
- особистісно зорієнтований (організація читацької діяльності здобувачів освіти; мотивація їх до творчої самореалізації й самопізнання);
- природовідповідний (урахування вікових особливостей та пізнавальних можливостей семикласників).

Для ілюстрації змісту проведеної роботи в цьому номері подаємо робочі аркуші за першим розділом Програми.

Розділ 1 «Героям слава» презентує світ української патріотичної пісні та волелюбні пісні інших країн. Опановуючи твори цього розділу, доцільно формувати навички відтворення тексту перед слухацькою аудиторією через такі вправи: «художнє читання», «читання за особами», «складання партитури» (Рис. РА 1), «створення кінострічки бачень» (Рис. РА 2).

Виразне читання — мистецтво усного виконання тексту; відтворення думок, почуттів, настроїв, переживань, якими насичено твір. Виразне читання — головний етап у вивченні художньої літератури.

Художнє читання — засіб презентації кращих зразків художньої літератури, засіб культурного, духовно-естетичного виховання, реалізовуваний у сценічних умовах. Зауважимо при цьому відмінність між художнім і виразним читанням. Художнє читання — публічне виконання творів літератури (віршів, прози, публіцистики), драматичних уривків зі сцени; жанр естрадного мистецтва.

Спільне в цих типах читання:

- 1) емоційне відтворення змісту;
- 2) дотримання інтонації;
- 3) володіння голосом.

Відмінне:

- 1) різні сфери застосування;
- 2) різна мета:
 - а) артист прагне викликати певні почуття й емоції від прочитаного;
 - б) учитель або учень намагається емоційно вплинути на клас, розкрити зміст твору, є зразком для наслідування.

Запроваджуючи на уроці літератури художнє читання, варто пояснювати дітям роль підтексту, який допомагає виразити справжні наміри і думки дійової особи, котрі безпосередньо із фрази не є очевидними. Саме з цією метою семикласник на робочому

Робочий аркуш здобувача/здобувачки освіти _____

Партитура художнього тексту

Склади партитуру – означає розмістити текст умовними позначками.
Склади партитуру куплетів пісні, що стала народною.

Ой у лузі червона калина....

Ой у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славу Україну, гей-гей, розвеселимо!

Не хилися, червона калино, маєш білий цвіт.
Не журися, славна Україно, маєш добрий рід.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славу Україну, гей-гей, розвеселимо!

Униши на ягдках слова, які ти виділиш загальним наголосом.

Знак	Значення
<u>калина</u>	прямна лінія під словом позначає логічний наголос
<u>розвеселимо</u>	пунктирна лінія під словом (словачи) для позначення уповільненої вимови
I, II, III	коротка, середня, довга паузи
↑ → ↓	стрілка вгору позначає підвищення тону, вправо - рівний тон, вниз - зниження тону
п	лігатура вгорі над словами, які вимовляються на одному диханні
[А ми тую...]	фігурні дужки вказують на збіг адресата мовлення

Рис. РА 1

Робочий аркуш здобувача/здобувачки освіти _____

Створюємо "кінострічку бачень"

"Кінострічка бачень" – це образне бачення тобою вимовлених слів з їх емоційним проживанням. Вмикай своєю стрілкою під час виступу, це забезпечує бажаний вплив на слухачів і називається словодією.

(упиши назву твору та текст)

Марширують наші добровольці у кривавий тан,
Визволити братів-українців з московських кайдан.
А ми наших братів-українців визволимо,
А ми нашу славу Україну, гей-гей, розвеселимо.

"Кінострічка бачень" головних образів поезії

Я бачу
Я чую
Я відчуваю

Перерахуй комплекс почуттів і відчуттів: зорових, слухових, зовжових тощо.

Сформулюй надзавдання - мету читання твору.

Рис. РА 2

ЧИТАННЯ

ВИРАЗНЕ

Мистецтво усного виконання тексту; відтворення думок, почуттів, настроїв, переживань, якими насичено твір.

ХУДОЖНЄ

Жанр естрадного мистецтва, що полягає у публічному виконанні читцем творів літератури, публіцистики тощо у сценічних умовах.

аркуші створює «кінострічку бачень» (Рис. РА 2): що я бачу в уяві, коли читаю слова «Марширують наші добровольці у кривавий тан»? Можливо, це загін січових стрільців, який іде в бій, а може, це воїни ЗСУ, які протистоять РФ у кривавому танку-двобої; серед них, можливо, хтось із близьких. Підтекст у мисте-

цтві виразного і художнього читання народжується спільними зусиллями думки, почуття та волі читця, який перейнявся певним наміром, поставив перед собою конкретні виконавські завдання. Виконавське завдання визначає цілеспрямованість вимови фраз, речень, абзаців, строф, періодів, ланок і має відпо-

відати на запитання «Для чого я вийшов на сцену і виконую перед слухачами цей твір у цей момент?». Варіантів може бути декілька: нагадати українцям, що ми ведемо не десятилітню, а вікову боротьбу за право називатися українцями і віримо, що наші зусилля увінчаються перемогою; переконати слухачів, що кожен із нас має зробити все можливе задля добробуту України, бо саме так ми можемо «розвеселити» неньку-Україну, запевнити слухачів, що українці — непереможна нація з багатовіковою культурою й гуманістичним світоглядом. Таке виконання забезпечує бажаний вплив на слухача і називається словесною дією, або словодією.

Жанр балади (сюжетного вірша) відзначений діалогічною побудовою, має оповідача та дійових осіб (героїв твору), характер яких розкривається у вчинках і висловлюваннях. Глибше зрозуміти зміст, характер героїв, мотиви їхніх вчинків і головну думку твору допоможе читання за особами — метод колективного читання літературного твору в різних ролях, за якого читці озвучують репліки тексту, що належать різним персонажам. Важливо зазначити, що читання за ролями — дещо інша справа, аніж виконання ролей на сцені.

Вимоги до компетентнісної справи «читання за ролями»:

- Мову автора і мову персонажа слід читати по-різному, добираючи інтонацію, тон, темп, гучність тощо.

- Висловлювання оповідача потрібно читати так, ніби ми самі беремо участь в описаних подіях або були їх свідками.
- Під час передання діалогу читець не повинен перекладатися в дійових осіб, він веде розповідь від особи, відтворюючи її думки і почуття.
- Слова автора читають більш тихо, швидше і менш емоційно.
- Читаючи репліки персонажів, варто намагатися відчувати себе героями твору.

Підготуватися до сценічного втілення сюжету балади допоможе вправа з робочого аркуша «Ролі та обов'язки» (Рис. РА 3) та «Порада від героя» (Рис. РА 7). Перекладати текст балади на мову сцени — посилене завдання для семикласників, якщо пам'ятати про збереження ролі оповідача.

Завершення розділу з вивчення пісень, балад і віршів є доцільним через виконання колективного проєкту «Естрадний концерт» (очного чи змонтованого з відеозаписів; можливо, у телеграм-каналі) (РА № 4). Щоб декламування віршів не перетворювалося на формальність, мало естетичний і виховний вплив на аудиторію, вчителі вдаються до прийому «театр поезії». Його втілення в педагогічну практику вимагає не лише оволодіння майстерністю виразного читання, а й певного контексту, у якому відбувається таке дійство. Оптимальним є забезпечення його реалізації на сцені з використанням декорацій та антуражу. Окрім

Робочий аркуш здобувача освіти _____

Ролі та обов'язки

Автор і назва твору: _____

Моя роль _____

Ким є мій герой? Що він втілює? _____

Унікальні якості, які я приношу в цю роль: _____

Успіх у цій ролі виглядає так: _____

Ресурси, які мені знадобляться для успіху: _____

Намалюй тут свого героя в найбільш напружений момент.

Рис. РА 3

Робочий аркуш здобувача освіти _____

ПОРАДА ВІД ГЕРОЯ

Сформулюй поради від одного з персонажів героїчної балади. Врахуй, що це люди сильної волі, що опинилися переджиттєвим вибором.

Моє літературне ім'я - _____

Мені _____ років.

Зараз я (навчаюся, подорожую, працюю, відпочиваю, лікуюся) _____

Коли я був (була) _____

зі мною сталася (пригода, прикра ситуація, непорозуміння, трагедія, історія тощо): _____

У той момент я відчув(відчула) _____

У зв'язку з цим я хочу поради́ти вам _____

Це вбереже вас від _____

Отже, _____

Золоті слова від класиків із цього приводу

Рис. РА 7

Література і театр

завдання «підготувати виразне читання напам'ять поезії», учні паралельно мають унаочнити метафоричний та ідейний зміст творів через оформлення класу, музичний контент, декорації. Особливу увагу варто приділити зовнішньому вигляду, добору аксесуарів. Усе це в комплексі створює чуттєво-візуальне багатовимірне сприйняття словесного поетичного образу.

Рівень виконавської підготовки класу обумовлює порядок виступів, який доречно продумати: краще розпочинати виступи із взірцевого виразного читання, підготовленого у співпраці з учителем. Хаотичний порядок виступів можна змінювати на впорядкований, за таких умов виникає потреба у сценарії та ведучих, які створюють канву із реплік (РА № 5, 6). Варто долучити семикласників до основ мистецтва конференсу, більшість дітей залюбки виконують роль ведучих. Вправа «зошит конференсьє» (РА № 6) формуватиме вміння оголошувати і коментувати виступи виконавців творів на уроці-концерті.

Уміння відтворити зміст художнього твору перед аудиторією, здійснюючи згадані вимоги декламаційного й театрального мистецтва, називають умінням живописати інтонацією або малювати інтонацією, тобто передусім засвоїти авторський текст настільки, щоб він став своїм, щоб слова автора вимовляти як власні.

Отже, оволодіння читацькими навичками у взаємозв'язку з опануванням сценічної діяльності дає учням змогу якнайяскравіше і найповніше виявити образну силу художнього слова.

Вчителі-практики погодяться, що одним із важливих питань у процесі впровадження методів театральної педагогіки є питання оцінювання діяльності здобувача освіти в контексті виконання творчого завдання, пов'язаного зі сценічними правами. Пропонуємо такий алгоритм дій під час оцінювання (як для дітей-глядачів, так і для вчителів, а також для дітей-виконавців з метою самооцінювання):

1. Зафіксуй своє первісне враження про об'єкт оцінювання (словодію, художній образ, інсценівку, монолог персонажа, виступ конферансьє тощо).
2. Встанови, з якою метою і що ти маєш оцінити.
3. З яких позицій ти будеш оцінювати (загальнолюдських цінностей, науковості, достовірності, майстерності гри, групи результатів)?
4. Зроби узагальнювальний висновок, систематизуй свої почуття та знання, що визначають оцінку.
5. Сформуль оцінне судження та доведи його істинність (ідеться про рецензію). Коротка, але обов'язкова рецензія учнів може містити відповіді на такі запитання:

Робочий аркуш режисерів-постановників:

Естрадний концерт

Суть естради - в об'єднанні в одному концерті різноманітних жанрів. Естрадна вистава складається з окремих номерів (пісня, танець, пантоміма, скетч, декламування тощо).

СЦЕНАРНИЙ ПЛАН

Об'єднайтеся у творчу групу для створення сценарного плану естрадної вистави. Продумайте її наповнення (твори з вивченого розділу), виконавців та порядок номерів, враховуючи основне завдання масового заходу.

№ у виставі	Назва твору, автор	Жанр мистецтва	Виконавці (імена однокласників)
		пісня	
		художнє читання	
		пантоміма	
		мультимедійна презентація: діалог симфонічної музики та художніх полотен	
		інсценізація	

Придумай влучну назву естрадній виставі.

Назва вистави

Рис. РА 4

Робочий аркуш конференсьє

Мистецтво конференсу

Конференс - це особлива форма сценічної дії, яку здійснює конференсьє. Конференсьє - особа, яка оголошує і коментує номери програми на естрадному концерті і розважає публіку між виконанням номерів артистами. Йх називають "з'єднувальною ланкою" між глядачем і сценою, рятівником програми.

ДІЯЛЬНІСТЬ КОНФЕРЕНСЬЄ

Завдання: познач кольоровими зірками (від 1 до 3), наскільки, на твою думку, важливі такі дії конференсьє під час концерту.

Оголошує номери і виконавців.

Виголошує жарти, скетчі між номерами.

Спілкується із публікою.

Працює над власним іміджем

Коментує номери: підкреслює все найцікавіше, найкращіше.

Мімікою і жестами підкреслює найцікавіше.

Імпровізує.

З'ЯСУЙ, ЧИ ПІДХОДИШ ТИ НА РОЛЬ КОНФЕРЕНСЬЄ

Фактові вимоги

- Енергійний(а), веселий(а).
- Ерудований(а), здатний(а) вільно переходити від теми до теми.
- Розкутий(а), невимушений(а), але коректний(а).
- Володієш вмінням самонастроювання, подолання сценічного страху.
- Господар(ка) сцени, легко контактуєш з аудиторією, вмій рухатися по сцені, тримати увагу глядачів.
- Володієш дикцією і поставленим мовленням.
- Маєш хоча б один із "спутників" талантів (співачи, танцюєш, граєш на інструменті).

Самооцінка

Рис. РА 5

Рис. РА 6

- Чи вдалося дітям-акторам, декламаторам розкрити характери героїв? Як? (Через слово, гру, жести, міміку.)
- Які властивості характеру має втілювати актор, сценічний виконавець художнього твору (уміння перевтілюватися, відчувати гру партнерів, силу характеру, емпатію тощо)?
- Чи змогли учні-виконавці донести задум письменника до глядача?

6. Оціни поступ у сфері самовираження через сценічну дію.

Учителі можуть скористатися вербальним оцінюванням, яке міститься, наприклад, у таких словесних формулах для оцінки високого рівня досягнень і мотивації дітей класу, адже похвала вчителя — це джерело сили дитини: «я пишаюся тим, як ти сьогодні словодіяв / словодіяла», «ти впорався / впоралася з викликами прекрасно», «ти спритно перемикаєшся на рівні емоцій», «сьогодні ти продемонстрував / продемонструвала високий рівень артистизму», «ти прекрасно володієш емоціями й тілом», «ти став / стала справжнім майстром слова», «твоя діяльність продемонструвала високий рівень усвідомлення змісту», «твоя робота відрізняється багатством слововживання і мовною довершеністю», «ти органічно виглядаєш

на сцені навіть без партнерів», «мені подобається, як ти проявляєш ініціативу, ростеш і вчишся».

Оцінимо діяльність семикласника (сценічну як результат та підготовчу в робочих аркушах), застосовуючи групи результатів, враховуючи сталість (завжди, часто, переважно, інколи), самостійність (самостійно чи з допомогою дорослих) та творчість (за концепцією Василя Шуляра):

ГРН-1. Усно взаємодіє: враховуємо сценічну взаємодію, сприймання і використання інформації для створення продукту діяльності, оцінюємо читацьку активність (виразне, художнє, за ролями), усні відповіді-характеристики персонажів, перекази від імені героїв, коментарі, висловлювання власних думок, розкриває підтекст, презентує власні ідеї, продукт діяльності, використовує виражальні засоби мовлення.

ГРН-2. Працює з текстом: володіє видами критичного читання текстів, порівнює судження щодо різних сценічних інтерпретацій, описаних у текстах, зіставляє сценічні трактування з текстом, добирає мистецькі коментарі, листи режисерів, інтерв'ю акторів, рецензії критиків.

ГРН-3. Письмово взаємодіє: складає партитуру з коментарями щодо емоційності читання уривка, створює «кінострічку бачень» образів, складає сценарний план, план естрадного концерту, створює тексти літературно-мистецьких повідомлень, перекладає художній текст мовою сцени, пише тексти ремарок, готує афіші, буклети, програмки, демонструє поступ і вмотивованість.

ГРН-4. Досліджує мовлення: аналізує мовні явища в текстах (досліджує історизми в історико-героїчних творах, баладах, діалектизми в повісті «Захар Беркут», екзотизми в повісті «За сестрою», романі «Айвенго»), використовує мовні засоби, складаючи тексти переказів від імені героїв, художні перекази, збагачує словник емоцій для самовдосконалення.

Структура пропонованого робочого аркуша з літератури передбачає інструкцію та підказки, що гарантовано забезпечить діяльність семикласника на початковому та середньому рівнях, сприятиме подоланню освітніх втрат. Також у кожному аркуші є «поле для самостійності» і передбачена можливість повної самореалізації.

Урок літератури — це завжди вистава, в якій грають усі: й учні-актори, і вчитель-режисер. Це театр живий, бо на кожному кроці усі — і передусім учитель — мають бути готові до імпровізацій.

Висновки

Інтеграція літератури і театру як видів мистецтва здатна забезпечити належний літературний і загальнокультурний розвиток учнів, створити умови для їхньої самореалізації.

Література і театр

Театральна педагогіка є засобом формування наскрізного вміння — читання з розумінням.

Пріоритетними в системі роботи над художнім твором мають бути методи театральної педагогіки, зокрема драмогерменевтика, що сприяє поглибленню інтерпретаційної компетентності читача.

Робочий аркуш є потужним інструментом, що допомагає зробити процес аналізу художнього твору максимально структурованим та ефективним. Його використання дає змогу втілити компетентнісний, інтерактивний та особистісно орієнтований педагогічний підхід.

Як видно зі сказаного, технологія театральної педагогіки є однією з перспективних інноваційних методичних технік і посідає в сучасній національній школі особливе місце. Усебічне подальше розроблення цього напрямку є перспективним як у формальних (усіх класах середньої школи), так і змістових межах. Основні положення цієї статті можуть бути використані у викладацькій практиці та в теоретичних студіях педагогічної інноватики.

Список використаних джерел

1. Безсонова О. Соціо-ігрова взаємодія: загравання чи природний розвиток? URL: https://jml.com.ua/files/dv_2018-9/dv2018-09_p10.pdf (дата звернення: 29.12.2024).
2. Вітченко А. О. Удосконалення літературного розвитку школярів 5–7 класів засобами театального мистецтва : автореф. дис. канд. пед.

- наук : 13.00.02 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2001. 16 с. : рис.
3. Комаровська О. А. Театр і школа: виховують однодумці : кн. [для вчителів та батьків]. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2006. 92 с.
4. Левчук Ю. О. Драматичний етюд: до проблеми жанру. Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [редкол. : М. В. Моклиця та ін.]. Луцьк, 2012. № 13 (238) : Філологічні науки. Літературознавство. С. 81–86.
5. Прач В. С. Драмогерменевтика для учнів-гуманітаріїв. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 3 : Фізика і математика у вищій і середній школі. 2011. Вип. 8. С. 90–95. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nchnpu_3_2011_8_15 (дата звернення: 29.12.2024).
6. Терещук Г. Надпотужна терапія. Радіо Свобода. 2022. 12 лист. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/teatr-viy-na-tyl-okupatsiya/32124479.html> (дата звернення: 29.12.2024).
7. Формування інтерпретаційної компетенції старшокласників засобами драматичного мистецтва. Всесвітня література в середніх навчальних закладах України, 2006. № 5. С. 21–27.
8. Шахрай В. М. Організація театально-ігрової діяльності школярів як засобу їх соціального розвитку в процесі навчання. Рідна школа. 2012. № 1–2. С. 33–38.
9. Шуляр В. І. Модель оцінювання досягнень учнів-читачів : навчально-методичний посібник. — Миколаїв : Центр редакційно-видавничої діяльності МОІППО. — 2024. — 80 с. — (Серія «Методика літератури, умотивована любов'ю»).

